

6. Колодізев О. М. Забезпечення стабільності банківської системи на основі підвищення ефективності управління капіталізацією вітчизняних банків / О. М. Колодізев, В. О. Лесик // Вісник Української академії банківської справи. – 2012. – № 1. – С. 42–51.
7. Габбард Р. Г. Гроші, фінансова система та економіка: Підручник / пер. з англ.; наук. ред. пер. М. Савлук, Д. Олещевич. – Київ: КНЕУ, 2004. – 889 с.
8. Звітна форма та довідкові дані з компіляції індикаторів фінансової стійкості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=50772>
9. Коваленко В. В. Капіталізація банків: методи оцінювання та напрямки підвищення / В. В. Коваленко, К. Ф. Черкашина. – Суми: ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2010. – 153 с.
10. Коваленко В. В. Методичні підходи до визначення рівня капіталізації банківської системи / В. В. Коваленко, К. Ф. Черкашина // Фінанси України. – 2010. – № 8. – С. 73–85.
11. Показатели финансовой устойчивости. Руководство по составлению – Вашингтон, округ Колумбия, США: Международный Валютный Фонд, 2007 год [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fsi/guide/2006/pdf/rus/guide.pdf>

Паньків К. П.

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

ОЦЕНКА УРОВНЯ КАПИТАЛИЗАЦИИ БАНКОВ В УКРАИНЕ

Резюме

Рассмотрены особенности проблемы определения оптимального уровня достаточности капитала отечественных банков и теоретически обосновано понятие уровня их капитализации. Проанализировано современное состояние достаточности банковского капитала по основным направлениям оценки и освещены обновленные требования к банковскому капиталу и ликвидности в контексте Базельским стандартам и раскрыто способность банков их выполнять. Предложены практические рекомендации по усовершенствованию формирования и управления капиталом банков, с целью интеграции банковской сферы в мировую финансовую среду.

Ключевые слова: банк, банковский капитал, капитализация, Национальный банк Украины, ВВП, международные стандарты, достаточность капитала и ликвидности.

Pan'kiv K. P.

Ivan Franco National University of L'viv

CAPITALIZATION LEVEL ASSESSMENT OF BANKS IN UKRAINE

Summary

Features of a problem to determine an optimal capital adequacy level of domestic banks are considered and a concept of its capitalization level is theoretically justified. A present state of the bank capital adequacy in key areas of evaluation is analyzed, updated requirements for the bank capital and liquidity in a context of Basel standards and banks ability to meet them are disclosed. Practical recommendations as to improvement of the bank capital formation and management in order to integration of banking sphere in the global financial environment are suggested.

Key words: bank, bank capital, capitalization, National Bank of Ukraine, GDP, international standards, adequacy of capital and liquidity.

УДК 336.27:339.732.4

Полтініна О. П.

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

ВПЛИВ АКТИВІЗАЦІЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ

Досліджено вплив наслідків глобалізації на фінансову безпеку України. Визначено вплив зовнішнього та внутрішнього середовища на фінансову безпеку держави. Доведено, що глобалізація підсилює вплив негативних та позитивних чинників фінансової безпеки.

Ключові слова: глобалізація, фінансова безпека, держава, індикатор, загроза, небезпека, перспектива розвитку, зовнішнє середовище.

Постановка проблеми. Жодна держава світу, окрім деяких закритих економік, не може залишатися осторонь глобалізаційних процесів, що дедалі більш тісно пов'язують країни. Глобалізація має наслідки у кожній сфері життя, зокрема у культурі, мові, освіті, медицині, технологіях, економіці, фінансах тощо. Однозначно визначити, чи є ці наслідки позитивним або негативними, не-

можливо, оскільки кожне масштабне явище несе як позитивні, так і негативні результати.

Фінансова безпека держави є тим станом, який характеризує ступінь захищеності країни від загроз, що виникають всередині держави та зовні. Безумовно, участь держави у міжнародних організаціях, тісна співпраця з іншими державами на рівні торгівлі чи економічного співробітництва

сприяє коливанням рівня фінансової безпеки. Саме систематизація чинників, що впливають на фінансову безпеку держави в процесі глобалізації, і є метою статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремо проблеми забезпечення фінансової безпеки держави та визначення чинників, що на неї впливають, розглядалися у роботах багатьох вчених, зокрема Л. Абалкін, О. Барановський, І. Бінько, В. Богомолів, З. Варналій, О. Власюк, В. Геєць, В. Губський, Я. Жаліло, М. Єрмошенко, В. Мунтіян, В. Сенчагов, А. Сухоруков, В. Шлемко та інші.

Проблемам глобалізаційної інтеграції та протиріч, що супроводжують глобалізаційні процеси, присвячені роботи З. Баумана, З. Бжезінського, І. Валлерстайна, А. Рагмана, Є. Тоффлера, О. Білоруса, Р. Войтовича, Д. Лук'яненко, Ю. Пахомова, А. Філіпенка тощо.

Проте наукових праць, які б поєднували дослідження в означених напрямках, досить мало, проте слід виділити дослідників, що вже зацікавлені цим питанням: Ю. Гаврилечко, Р. Дуб, М. Єрмошенко, Р. Корнилюк, М. Петик, С. Ткаленко.

Загалом, проблемі систематизації та аналізу наслідків глобалізації для фінансової безпеки приділено недостатньо уваги.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Науковці здебільшого порівнюють процес діагностики та забезпечення фінансової безпеки у різних державах або визначають, як співпраця з конкретною міжнародною організацією вплине на фінансову безпеку України, однак предметно та детально не розглядалися позитивні та негативні чинники глобалізації в зміні рівня фінансової безпеки України.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є систематизація чинників, що впливають на фінансову безпеку держави в процесі глобалізації.

Виклад основного матеріалу. Після двох світових воєн, які показали, що побороти значну небезпеку можливо виключно скоординованими зусиллями багатьох країн, виникає феномен глобалізації. Держави Європи, які здебільшого можна охарактеризувати як невеликі за розміром та кількістю населення, проте мають потужний культурний, науковий, науково-виробничий, промисловий, економічний, фінансовий потенціал, розпочинають процес зближення з метою формування комплексної системи взаємодії незалежних держав.

Глобалізація несе нечисленні перспективи розвитку у найрізноманітніших сферах та напрямках. Однак є і загроза того, що більш сильний партнер буде використовувати і свій потенціал, і потенціал більш слабкого партнера, що зумовлюватиме розшарування в системі взаємодії держав. Саме моніторинг показників фінансової безпеки для кожної країни, що тією чи іншою мірою залучена до процесу глобалізації, дозволить скоротити ризики нечесного партнерства та досягти максимального ефекту від глобалізації.

Для сучасної наукової літератури характерним є той факт, що дослідники досить по-різному бачать сутність глобалізації.

Ткаленко С. акцентує увагу на інноваційній складовій глобалізації та визначає її як найбільш яскравий прояв прогресу, що несе незліченні економічні і соціальні новації, які багато в чому обнадіюють, причому не тільки за критерієм достатку невідомих раніше благ і послуг, але і з урахуванням вже нового вигляду людства, що проглядається сьогодні [8].

Глобалізація також є складним й суперечливим явищем, яке сприяє розвитку успішних країн, а менш розвиненим країнам відводить роль аутсайдерів; глобалізація дозволяє вирішувати старі проблеми, але виводить на перший план нові, головні з яких – диференціація світової економіки та поляризація суспільства [1].

Академік Національної академії наук України Юрій Пахомов вважає, що вже зараз глобалізація, будучи явищем висхідним, переживає кризу, що виглядає несподіваною обставиною. Глобалізація несе небезпеки, ризики та виклики людству. Як суперечливе явище глобалізація сприяє розвитку одних країн – як правило, високорозвинених, і відводить роль аутсайдерів менш розвиненим країнам, що в кінцевому результаті призводить до виникнення нових проблем і перш за все до нерівномірності світового розвитку, диференціації світової економіки, поляризації суспільства [2]. На думку автора, можна виділити два сценарії подальшого розвитку глобалізації як явища:

- оптимістичний, сутність якого в тому, що менш розвинені держави стимулюватимуться співпрацю з сильними партнерами, що зумовлюватиме посилення фінансової безпеки всіх членів світового співтовариства. Такі наслідки можуть бути досягнуті в результаті тривалої грамотної політичної та еко-

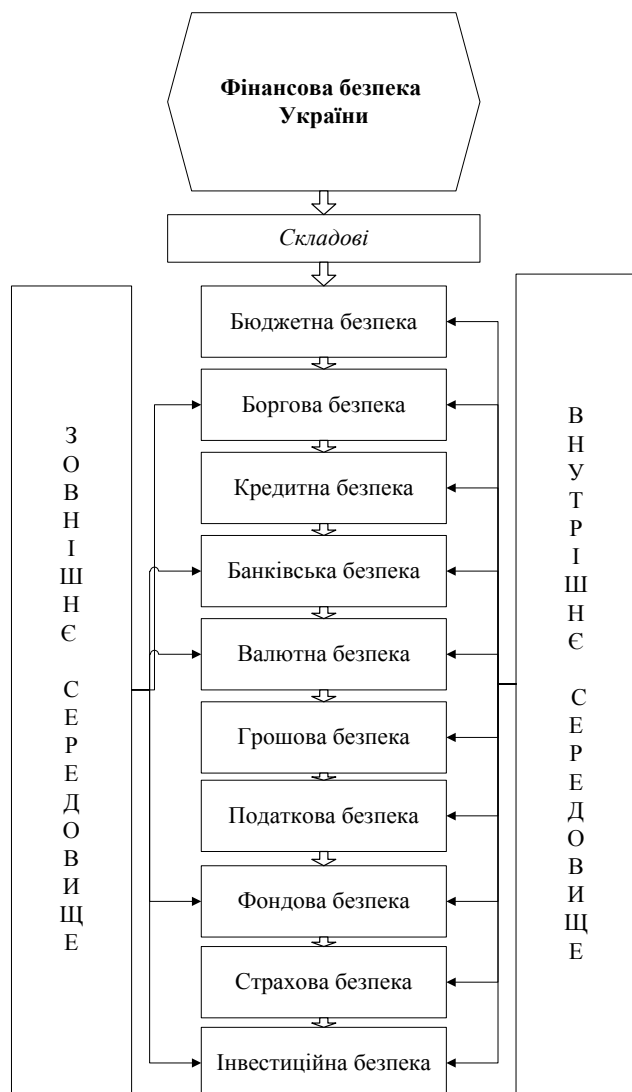

Рис. 1. Складові фінансової безпеки держави та вплив на них зовнішнього та внутрішнього середовища

номічної роботи в державах з метою підняття рівня економіки менш розвиненої країни до лідерів, а не навпаки. Досягнення позитивного результату відбуватиметься тривалий період часу, який необхідний для посилення захисту держави та адаптації до нових умов відкритої економіки, де переважає вільна конкуренція та соціальна орієнтованість. Розвиток за оптимістичним сценарієм сприятиме зміцненню фінансової безпеки, через досягнення високої захищеності внутрішньої фінансової системи від загроз зовнішнього середовища;

- песимістичний сценарій, сутність якого в тому, що сильні партнери нарощуватимуть потенціал, зміцнюватимуть економічну безпеку та фінансову зокрема, використовуватимуть кадрові, природні, фінансові, наукові ресурси більш слабких партнерів, які в свою чергу втрачатимуть незалежність, захищеність фінансової системи, скорочуватимуть виробництва та експорт товарів, поряд із зростанням імпорту. Песимістичний сценарій можливий за умови занадто швидкої інтеграції країни у світову спільноту, без підготовки внутрішнього середовища до впливу зовнішнього, до відкритості економіки. Крім того, чинником розвитку ситуації за песимістичним сценарієм є внутрішні проблеми держави у сфері законодавства, соціального захисту населення, освіти, охорони здоров'я. Розвиток за песимістичним сценарієм провокуватиме стрімке зниження фінансової безпеки, оскільки держава буде змушена залучати кредити від міжнародних організацій та інших держав, скорочуватимуться обсяги інвестицій в економіку, зростатиме податкове навантаження на внутрішніх виробників тощо.

Виокремлення позитивних та негативних чинників впливу глобалізації на фінансову безпеку держави, їх моніторинг та контроль дозволить мінімізувати ризики переходу на песимістичний сценарій розвитку та сприятиме досягнення оптимістичного плану розвитку.

Економічна безпека включає фінансову, інвестиційну, інноваційну, зовнішньоторговельну, енергетичну, соціальну, демографічну безпеку. Безперечно, всі складові є дуже важливими в сучасній економіці. Але в сучасних умовах глобалізації фінансових потоків, вільного переміщення капіталів, вплив світових фінансових систем на окрему взятую країну переходить на якісно новий рівень. Саме фінансова глобалізація створює умови для фінансової влади, які за допомогою володіння світових грошей і розпорядження вартості, управління фінансовими потоками дозволяє впливати як на світове господарство (у тому числі міжнародну безпеку), так і на окремі країни (національну безпеку). Проблема належної підтримки фінансової безпеки держави зачіпає всі галузі національного господарства, бізнесу, всі верстви населення, все суспільство і державу в цілому [8]. Багатогранність проявів та складових (які наведені на рис. 1) фінансової безпеки держави підтверджує, що в процесі глобалізації необхідно відслідковувати безліч напрямів змін економічного життя, аби на ранньому етапі виявити проблеми.

З рис. 1 видно, що внутрішнє середовище держави (процеси, що відбуваються в країні, політична та економічна ситуація, ступінь розвиненості окремих галузей тощо) впливає на всі без виключення складові фінансової безпеки, а зовнішнє середовище (в яке інтегрується держава внаслідок процесів глобалізації) впливає не на всі складові. Слід зазначити, що на рис. 1 враховується тільки прямий вплив, а опосередкований до розгляду не приймався. Таким чином, держава має набагато більше можливостей змінювати стан власної фінансової безпеки за всіма складовими, тоді як зовнішнє середовище діє тільки на деякі з них. Саме тому очевидним є висновок про те, що по якому із сценаріїв глобалізаційного процесу (оптимістичному чи песимістичному) піде держава, залежить в першу чергу від внутрішніх чинників, а потім вже від тієї системи, в яку вона інтегрується, оскільки внаслідок глобалізації держава не втрачає незалежності та суверенітету.

Після розгляду складових фінансової безпеки та розподілу впливу зовнішнього та внутрішнього середовища на них слід розглянути, які саме чинники всередині та зовні впливають на фінансову безпеку держави – рис. 2.

Рис. 2. Конкретизація чинників зовнішнього та внутрішнього середовища, що впливають на фінансову безпеку держави

Дослідивши чинники, що приведено на рис. 2, можна стверджувати, що процеси глобалізації поглиблюють ступінь впливу кожного із чинників: позитивні стають ще більш сприятливими для економіки, а негативні мають більш руйнівні наслідки.

Наприклад, зовнішньоторгове сальдо держави внаслідок відкриття ринків через глобалізацію має перспективи до зростання. Проте такий розвиток подій можливий за умов високої якості товарів, що експортуються, їх конкурентоспроможності, наявності виробничих потужностей для їх виготовлення, достатньої транспортної інфраструктури для постачання товарів тощо. А якщо у внутрішньому середовищі держави є проблеми і вказані умови не виконуються, тоді зовнішньоторгове сальдо знижується (може приймати від'ємне значення), імпорт перевищує експорт, внутрішній ринок наповнюється товарами із країн-партнерів, що призводить суттєвих проблем для внутрішнього виробника. І залежно від того, наскільки сильним є потік імпортованих товарів, вітчизняні виробники або встигнуть та знайдуть ресурси підлаштуватися під нові умови, або підуть з ринку.

Одним із найголовніших показників фінансової безпеки є рівень заборгованості держави. Якщо борги неконтрольовано зростають, суттєво збільшується ризик втрачання державною фінансової, економічної та політичної незалежності.

Критерієм «безпеки» боргів є можливість держави їх погашати та обслуговувати. В Україні, враховуючи недостатній рівень зовнішньої платоспроможності і невеликі обсяги міжнародних резервів, рівень зовнішнього державного боргу не повинен перевищувати 60%. Отже, можна зробити висновок, що розміри зовнішнього боргу на сьогоднішній день несуть у собі загрози фінансовій безпеці України. Обсяг зовнішнього боргу в Україні на кінець 2011 та 2012 рр. становили 76,6% до ВВП (для прикладу, на сьогоднішній день у «проблемних» країнах Євросоюзу обсяг боргу на кінець 2013 року у Греції становив – 175%, в Італії – 123%, в Іспанії – 85,3%) [8]. Станом на 01.04.2014 р. зовнішній борг України складає 137 382 млн. дол. США, становить 77,3%

до ВВП (динаміку зовнішнього боргу України наведено на рис. 3).

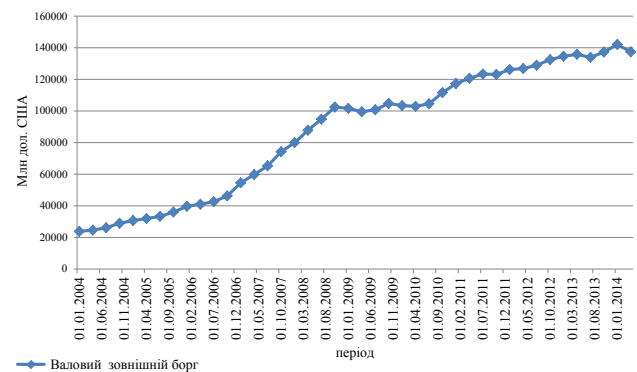

Рис. 3. Динаміка зовнішнього боргу України (за даними [7])

Дефіцит державного бюджету після світової фінансової кризи, починаючи з 2008 р., характеризується зростанням розбалансованості бюджету, оскільки він перевищив 3% і в кінці 2010 р. склав 5,9%. Характерна тенденція до зростання дефіциту свідчить про неповне виконання доходної частини бюджету та збільшення обсягів видатків. Наприкінці 2011 року цей показник знаходився на рівні 1,8%, що в межах допустимого значення [8]. Впродовж останніх семи років Україна мала дефіцитний бюджет (таблиця 1).

Ситуація з виконанням бюджету у 2014 році ускладнюється економічною, політичною та силовою ситуацією, що складається у державі, рівень цін зростає, податкові надходження до бюджету не покривають витрат (таблиця 2), що, найвірогідніше, спровокуватиме зростання зовнішнього боргу.

Таким чином, Україна потрапляє у замкнене коло, де держава не має змоги повністю виконувати свої бюджетні зобов'язання, через що виникає потреба здійснювати запозичення, при цьому загальна ситуація в країні не сприяє зростанню ВВП, отже, показники фінансової безпеки погіршуються.

Таблиця 1

Показники виконання державного бюджету України [7]

	Показники державного бюджету України (в млн грн)							
	Доходи		Видатки		Кредитування		Сальдо	% ВВП
		% ВВП		% ВВП		% ВВП	(дефіцит бюджету)	
2008	231686,3	24.44%	241454,5	25.47%	2732,5	0.29%	-12500,7	-1.32%
2009	209700,3	22.96%	242437,2	26.54%	2780,3	0.30%	-35517,2	-3.89%
2010	240615,2	22.23%	303588,7	28.04%	1292,0	0.12%	-64265,5	-5.94%
2011	314616,9	23.90%	333459,5	25.33%	4715,0	0.36%	-23557,6	-1.79%
2012	346025,5	24.56%	395661,8	28.08%	3751,1	0.27%	-53387,4	-3.79%
2013	339180,3	23.31%	403403,2	27.73%	484,7	0.03%	-64707,6	-4.45%

Таблиця 2

Показники виконання державного бюджету України у 2014 році [7]

2014	Доходи	Витрати	Кредитування	Сальдо (дефіцит бюджету)
січень	25298,7	26894,8	10,7	-1606,7
лютий	52342,6	57722,1	-100,9	-5278,6
березень	88803,2	92817,8	79,5	-4094,2
квітень	120555,0	127284,4	201,1	-6930,4
травень	150645,0	162146,9	722,4	-12224,2
червень	175930,5	197559,4	1057,4	-22686,3
липень	199063,6	230578,7	1272,6	-32787,7

В перспективі Україні слід змінювати фінансову, бюджетну, податкову політику, аби стимулювати розвиток економіки, промислового виробництва, що дозволить подолати проблеми, що діагностуються, і вийти на новітній рівень розвитку. Внутрішні перетворення в державі дозволять не припиняти процес євроінтеграції, а його прискорити.

Висновки і пропозиції. Аналіз впливу чинників глобалізації на фінансову безпеку держави показав, що інтеграція країни у світову спільноту здатна посилити дію як позитивних, так і не-

гативних чинників. Доведено, що діагностувати стан фінансової безпеки доцільно за двома базовими показниками: зовнішній борг до ВВП та дефіцит бюджету до ВВП.

Діагностовано, що наразі ситуація в Україні досить складна, показники боргової та бюджетної безпеки погіршуються, проте швидке реагування та покращення стану захищеності фінансової безпеки від загроз зовнішнього та внутрішнього середовища дозволять прискорити процес євроінтеграції.

Список літератури:

1. Бжезінський З. Вибір: світове панування чи світове лідерство. – К. : ВД «Киево-Могилянська академія», 2006 – 204 с.
2. Білорус О. Г. Глобальні тенденції розвитку та трансформації геополітичних і гео економічних стратегій // Науковий вісник Дипломатичної академії України. – 2009. – Вип. 15. – С. 50-61.
3. Войтович Р. В. Глобальна інтеграція як нова форма суспільного розвитку // Зб. наук. праць НАДУ при Президентові України. – 2013. – № 2. – С. 3-15.
4. Комарницький І. Сутність і шляхи забезпечення фінансової безпеки держави / І. Комарницький, І. Франів, Б. Комарницький // Науковий вісник Львівського ДУВС : зб. наук. праць. – Сер.: Економіка, право. – Львів : Вид-во ЛДУВС. – 2010. – Вип. 2(49). – С. 23.
5. Мельник С. І. Основні підходи до визначення поняття фінансової безпеки підприємства / С. І. Мельник // Легалізація економіки та протидія корупції в системі економічної безпеки держави : тези доп. учасників Міжнар. наук.-практ. конф. (31 травня 2013 р.). – Львів : Вид-во ЛДУВС, 2013. – 360 с. – С. 189-190.
6. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=97980.
7. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
8. Ткаленко С. І. Фінансова безпека держави в умовах посилення глобалізаційних процесів // С. І. Ткаленко / Міжнародна економічна політика. – 2013. – № 1(18). – С. 87-104.
9. The Global Financial Centre's Index 12. – Long Finance. Financial Centre Futures, 2012 – September 2012 – P. 50
10. Гришина Л. О. Україна та міжнародний валютний фонд: перспективи співпраці / Л. О. Гришина, П. М. Карась, В. М. Черешня // Сталий розвиток економіки. – 2012. – № 3. – С. 26-30.

Полтинина О. П.

Харьковский национальный экономический университет имени Семена Кузнеця

ВЛИЯНИЕ АКТИВИЗАЦИИ ГЛОБАЛИЗАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ НА ФИНАНСОВУЮ БЕЗОПАСНОСТЬ УКРАИНЫ

Резюме

Исследовано влияние последствий глобализации на финансовую безопасность Украины. Определено влияние внешней и внутренней среды на финансовую безопасность государства. Доказано, что глобализация усиливает влияние негативных и позитивных факторов финансовой безопасности.

Ключевые слова: глобализация, финансовая безопасность, государство, индикатор, угроза, опасность, перспектива развития, внешняя среда.

Poltinina O. P.

Semen Kuznets Kharkiv National University of Economics

INFLUENCE OF ACTIVATION GLOBALIZATION PROCESSES ON THE FINANCIAL SECURITY OF UKRAINE

Summary

The influence of the effects of globalization on the financial security of Ukraine. The influence of external and internal environment for financial security. Proved that globalization reinforces negative and positive impact of financial safety factors.

Key words: globalization, financial security, state indicator, threat, danger, prospect development environment.